

بررسی وضعیت شیوه‌های املاگویی در دانش‌آموزان دوره ابتدایی

عیسی نراقی*

غفار قیصری‌زاده**

کریم حسن‌زاده***

چکیده

املا از جمله مهارت‌های آموزشی و نوشتنی بسیار مهمی است که نیاز به پردازش‌های متعدد ذهنی دارد.

نقص در هر بخش یا فرآیند می‌تواند منجر به یک خطای نوشتاری شود، شناسایی خطاهای شایع می‌تواند به فهم بهتر علل این خطاها و ارائه‌ی راهکارهای مؤثر برای از بین بردن آنها در کودکان ابتدایی کمک شایانی کند.

در این مقاله سعی شده است، که بیشتر روش‌های املا و املا نویسی مورد علاقه دانش‌آموزان ابتدایی مورد تجزیه و تحلیل قرار بگیرد. با توجه به این مقاله می‌توان گفت که دانش‌آموزان و معلمان تمایل بیشتری نسبت به املاگویی سنتی دارند و املاهای تقریری را ترجیح می‌دهند. ولی دانش‌آموزان بیشتر به شیوه املاهای غلط‌یابی علاقه دارند.

واژگان کلیدی: املا، املاهای غلط‌یابی، املاهای تقریری، املاگویی، املاگویی سنتی

naraaghi_eesa@yahoo.com

gheisari.gh@gmail.com

karim_hasanzaadeh@yahoo.com

* کارشناسی علوم تربیتی آموزگار ابتدایی

** کارشناسی ارشد روانشناسی آموزگار ابتدایی

*** کارشناسی ارشد روانشناسی آموزگار ابتدایی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵

مقدمه

یکی از مهمترین مشکلاتی که دانش‌آموزان با آن مواجه هستند ضعف املا است. اولین گام برای برطرف کردن هر ضعفی شناخت آن می‌باشد. چنانچه معلم و مربی به موقع و دقیق مشکلات دانش‌آموزان را تشخیص دهد، می‌تواند سریع‌ترین راه حل، و منطقی‌ترین راه، را برای حل آن مشکل انتخاب و در جهت بهبود وضعیت آموزشی دانش‌آموزان اقدام نماید. نوشتن مستلزم به کارگیری مهارت‌های گوناگونی است.

مهارت‌هایی مانند دست خط، بخش کردن و نقطه گذاری و همچنین درک معنای کلمه‌ها. سازماندهی برقراری ارتباط میان مطالب از مهمترین مهارت‌هایی هستند که در نوشتن نقش دارند و باید به این نکته توجه داشت که مشکل دانش‌آموزان در کدام حیطه می‌باشد.

دوره ابتدایی حساس‌ترین مرحله آموزش و پرورش است که باید همه جوانب از جمله توجه خاص داشته باشیم دانش‌آموزان باید از همان سال‌های اولیه تحصیل به اهمیت املا و کاربرد آن در زندگی آشنا شوند و با توجه به نیازی که دارند به خوبی آن را بیاموزند. به دلیل کاربرد املا در تمام زندگی یادگیری آن الزامی است. املائی یک کلمه به مراتب بسیار مشکل‌تر از خواندن آن است.

آنچه در این مقاله بررسی می‌شود، روشن شدن شیوه‌های املاگویی سنتی و خلاق است و اینکه معلمان و دانش‌آموزان به کدام شیوه رغبت نشان می‌دهند.

آنچه باعث شد به این تحقیق پرداخته شود، این بود که بسیاری از دانش‌آموزان چون املاگویی که معلمان استفاده می‌کردند علاقه‌ای نشان نمی‌دادند. و دانش‌آموزان گاهی نسبت به زنگ املا تنفر داشتند، میزان تنفر و علاقه بستگی به شیوه‌ی املاگویی دارد. میزان علاقه مندی دانش‌آموزان به زنگ املا بستگی به ساختار و عملکرد معلم در کلاس دارند که باید به آن توجه کرد.

سوالات تحقیق

چگونه می‌توان انگیزه و علاقه به درس املا و زنگ املا را در بین دانش‌آموزان گسترش داد؟

مهم‌ترین دوران ایجاد انگیزه و علاقمندی دانش‌آموزان نسبت به درس املا کدام دوره تحصیلی می‌باشد؟

میزان علاقمندی دانش‌آموزان به درس املا به چه ساختاری بستگی دارد؟

اهداف تحقیق

بررسی و رفع عواملی که باعث ایجاد تنفروعدم علاقه نسبت به درس املا در دانش‌آموزان می‌گردد. ایجاد انگیزه نسبت به درس املا و اجرای شیوه درست املا نویسی توسط دانش‌آموزان و معلمان بررسی درست نویسی واژه‌ها براساس افزایش رغبت دانش‌آموزان.

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، روش نظری برپایه استدلالی عقلانی و مطالعات کتابخانه‌ای است.

شیوه املا نویسی

در گذشته که بحث شیوه‌های متنوع برای املا مطرح نبود و سطح خلاقیت دانش‌آموزان در نظر گرفته نمی‌شد، روش‌های خلاق نیز کاربرد کمتری در املا‌گویی و امکان نویسی داشتند. معلمان از چند روش محدود برای دانش‌آموزان استفاده می‌کردند و دانش‌آموزان نیز خواهان روش‌های جدیدترین نبودند. زنگ املا، برای بیشتر دانش‌آموزان کسل‌کننده بود: زیرا بسیار تکراری می‌نمود و احساس می‌شد که کاربرد چندانی در زندگی ندارد. معلم محوری در روش‌های سنتی املا‌گویی یکی از عوامل خسته شدن دانش‌آموزان از املا بود. اضطراب از طرز املا‌گویی و شیوه قرائت معلم و حتی دلهره داشتن از شیوه تصحیح معلم، خاطرات خوبی از این درس برای آنها در مدرسه نداشت. سالهای زیادی در مدارس، به هنگام زنگ املا، معلم متن درسی را برای دانش‌آموزان می‌خواند و آن‌ها همان متن را می‌نوشتند. قبل از این آزمون نیز تلاشی برای آموزش آن نمی‌شد. فقط دانش‌آموزان روزی چند بار از روی آن می‌نوشتند و یا زیر کلمات سخت خط می‌کشیدند و از هر کدام پنج بار یا ده بار رونویسی می‌کردند. سختی این کلمات نیز برای دانش‌آموزان توضیح داده نمی‌شد که از چه نظر بود و ابعاد مختلف ارزش املایی واژه‌ها، بیان

نمی‌شد. املاهای این متن‌ها گرفته می‌شد و در نهایت هر کس که نمره اش بیست می‌شد به این صورت نشان داده می‌شد که در املا نویسی مهارت دارد.

املاهای تقریری

اولین نوع از املاهای سنتی املاهایی است که تقریباً همه‌ی کسانی که سواد دارند، با آن آشنایی دارند و به اسم‌های مختلفی نامگذاری شده است (تقریری، تحریری، خطابه‌ای). ساده‌ترین نوع املاگویی است که در آن «معلم متن می‌خواند و دانش‌آموزان می‌نویسند» (حاج محمدنیا قالیباف، ۱۳۸۵). این املا به صورتی برای دانش‌آموزان قرائت می‌شود که املا نویس مخاطب قرار می‌گیرد و باید آن چه را که می‌شنود بر روی کاغذ بیاورد و تصحیح آن بیشتر مواقع توسط معلم یا املا و انجام می‌گیرد.

املاهای پای تخته‌ای

همانطور که از اسم این شیوه‌ی املاگویی معلوم است، در این شیوه از دانش‌آموز خواسته می‌شود تا معلم متنی را قرائت می‌کند و دانش‌آموز روی تابلو می‌نویسد (علوی مقدم، علیزاده، ۱۳۸۹). البته در گذشته به صورت دیگری هم انجام می‌شد که معلم، تعدادی کلمه‌ی سخت را برای دانش‌آموزان می‌خواند و او واژه‌ها را روی تابلو می‌نوشت. این روش قبلاً به صورت انفرادی انجام می‌شد ولی با اندکی تغییر، در شیوه‌های خلاق املاگویی (املاهای پای تخته‌ای) به صورت مسابقه و یا گروهی نیز انجام می‌شود که بسیار کاربردی‌تر است. معلم می‌تواند از دیگر دانش‌آموزان نیز بخواهد همان واژه‌ها یا متن پای تخته را در دفتر هایشان بنویسند. با این روش هم‌زمان دانش‌آموزان دیگر مطالب املا را روی دفتر می‌نوشتند و اگر نوشتن درست کلمه‌ای را نمی‌دانستند روی تابلو نگاه می‌کردند (همان).

املاهای کاربردی

برخی شیوه‌های املاگویی، خلاق هستند که به آن‌ها املاهای کاربردی یا املاهای کتبی می‌گویند. در مقطع ابتدایی نیز معلمان باید این نوع فعالیت‌های املاهای و املاهای آموزشی را در طرح کار و

شیوه‌ی املا‌گویی خود جای دهند: زیرا نه تنها املا‌گویی را از حالت یکنواختی خارج می‌کند، بلکه زمینه را برای شکوفا شدن خلاقیت در دانش‌آموزان مسائل می‌کند. روش‌های مختلف املا‌گویی خلاق که در واقع گفتن املا نیست، بلکه یک نوع فعالیت برای ارزشیابی دانش‌آموزان در درست نویسی است، به دانش‌آموزان در زمینه پیشبرد املا نویسی موفق کمک شایانی می‌کند.

املا‌ی تصویری

یکی دیگر از شیوه‌های املا‌گویی املا‌ی تصویری است. که این نوع املا بیشتر در سنین قبل از دبستان و تا دوم ابتدایی کاربرد دارد. به گونه‌ای که دانش‌آموزان با دیدن تصاویر با نام آنها آشنا می‌شوند. نوشتن این کلمات با دیدن تصاویر آنها نیز می‌توانند راهی مفید برای املا‌گویی باشد. در این روش بدون اینکه معلم متن را قرائت کند، فقط با نشان دادن تصاویر، از دانش‌آموزان می‌خواهد که نام آنها را با املا‌ی صحیح بنویسد.

با انتخاب تصاویر مهم از دروس مختلف و چسباندن آنها بر روی تابلوی کلاس، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود، نام اشکال و تصاویر را با املا‌ی صحیح بنویسد و در نهایت معلم متوجه می‌شود که دانش‌آموز در درک نام کدام تصویر و نوشتن کدام حروف مشکل دارد (عیداللهی حسینی، ۱۳۸۶). غیر از این نوع املا‌گویی تصویری که به صورت تک کلمه‌ای با واژه‌های مشخص است، می‌توان از روش‌های دیگری هم برای املا‌ی تصویری استفاده کرد. ارائه کردن یک نقاشی که پیام داشته باشد و بتوان برای آن یک متن به عنوان املا نوشت و یا نام تصاویر موجود در نقاشی را کنار آن با املا‌ی صحیح نوشت، از دانش‌آموزان خواست که برای درس یک تصویر یا نقاشی بکشند و نام تصاویر موجود در اطراف را بنویسند (علوی مقدم، ۱۳۸۹). این تصویرها با املا‌ی صحیح نام آنها، به دانش‌آموزان کمک می‌کند که هرگاه شکل چیزی را دیدند، نام آن شکل را به همراه املا‌ی صحیح نوشتاری آن در ذهن بیاورند و دیرتر آن را فراموش کنند.

می‌توان در متن املا‌یی که به صورت داستانی نوشته شده است، به جای بعضی از کلمات، تصویر آنها قرار داد و از دانش‌آموزان خواست تا با نوشتن نام آن تصاویر، متن املا را کامل کنند (همان).

املاي پنهان

یکی از شیوه‌های املاگویی املاي پنهان است. در این نوع املا، علاوه بر صحیح واژه‌ها و حروف مورد نظر، قدرت انتخاب دانش‌آموز نیز تقویت می‌شود.

این نوع املا به صورت‌های مختلفی اجرا می‌شود:

می‌توان املاي پنهان املاي تصویری را با هم ادغام کرد: به این صورت که در یک جمله، جای کلمه‌ای را خالی گذاشت و به جای آن تصویر قرار داد تا نام آن املاي صحیح نوشته شود (عبداللهی حسینی، ۱۳۸۶).

می‌توان به جای خالی گذاشتن یک کلمه در جمله، جای یک حرف را در کلمه خالی گذاشت. می‌توان این متن را بر روی تابلو نوشت و از دانش‌آموزان خواست آن را صامت خوانی کنند. سپس بر روی متن پرده‌ای نصب کرد و آن را برای دانش‌آموزان خواند تا بنویسند. در نهایت می‌توانند آن را از روی متن پشت پرده تصحیح کنند. به این نوع املاي پوشیده و پرده‌ای نیز می‌گویند (علوی مقدم، ۱۳۸۹).

پنهان کردن کلمه‌ها زیر لیوان و یا هر وسیله‌ی دیگر و پیدا کردن آن توسط خود دانش‌آموز، باعث تقویت قدرت حافظه دانش‌آموزان می‌شود (همان).

املاگو می‌توان هر کلمه‌ای را بر روی یک کارت بنویسد و آن‌ها را به دست دانش‌آموزان بدهد: یعنی هر دانش‌آموز معرف یک کلمه است.

املاي غلط‌یابی

این روش املاگویی از میان تمام روش‌های خلاق املاي و املا نویسی، نیاز به تجزیه و تحلیل بیشتری دارد. در این روش این نکته روشن می‌شود که چرا در آن، واژه‌های غلط نوشته می‌شوند و هدف این کار مشخص می‌شود. این شیوه به صورت‌های مختلفی اجرا می‌شود:

غلط‌یابی در متن: این نوع املا به این صورت است که یک متن به دانش‌آموزان داده می‌شود که در آن تعدادی از واژه‌ها، غلط نوشته شده است و دانش‌آموز باید آن واژه‌های غلط را پیدا کند و صحیح آن‌ها را بنویسد. در این شیوه، می‌توان تعداد آن غلط‌ها را برای دانش‌آموز مشخص کرد و یا این که تعداد آن‌ها را معلوم نکرد. غلط‌یابی در متن، روش خوبی برای آموزش صحیح

می‌باشد. این شیوه برای دانش‌آموزان سال‌های پایانی دوره ابتدایی یعنی ششم ابتدایی مناسب است. متنی که برای دانش‌آموز انتخاب می‌شود باید از قبل برای آن‌ها مشخص شود و دانش‌آموزان شیوه‌ی صحیح نویسی واژه‌های آن متن را آموزش دیده باشند. در صورتی که املا ی غلط یابی در متن در مورد دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم ابتدایی امتحان شود نتیجه خوبی نخواهد داد؛ زیرا شکل صحیح واژه‌ها در ذهن دانش‌آموزان هنوز تثبیت نشده است و اگر شکل غلط واژه‌ها را ببینند در ذهن آنها تثبیت می‌شود و به سختی می‌توان این شکل غلط را از ذهن آنها خارج کرد. غلط یابی با توجه به معنای کلمه و به صورت چهار گزینه‌ای: این روش در فعالیت‌های املا یی در را می‌توان در پایه ششم ابتدایی اجرا کرد، هر چند که این روش برای دوره ابتدایی سخت و دشوار است. بدین صورت است که در چهار گزینه چهار واژه به معنای آنها به دانش‌آموز داده می‌شود و دانش‌آموز باید گزینه صحیح را از نظر املا یی با توجه به معنای واژه پیدا کند.

نتیجه‌گیری

اگر با توجه به علاقه‌ی دانش‌آموزان به شیوه‌های املا گویی از آن‌ها املا گرفته شود، تاثیر انگیزه آن‌ها برای درست نویسی دیده خواهد شد. در این صورت غلط‌های املا یی کم‌تر به چشم خواهد خورد و دانش‌آموزان با رغبت بیشتری از املا ی یاد می‌کنند. هر معلم می‌تواند با توجه به شیوه‌هایی که امکان انجام دادن آن‌ها را در کلاس دارد، از دانش‌آموزان خود نظر خواهی کند آمار بگیرد و هنگام املا گویی، علاقه‌ی دانش‌آموزان را به آن شیوه‌ها نیز در نظر بگیرد. درست نویسی واژه‌ها، به یک مقطع و به یک کلاس، مربوط نمی‌شود بلکه اثرات آن تا همیشه ادامه دارد و معلمان دلسوز در این راه می‌توانند تا حدی به برطرف شدن مشکلات املا یی کمک کنند.

منابع و مآخذ

- حاج محمدنیا قالیباف، جمیله، آموزش املا و انشا، ۱۳۸۵، مشهد، نشر ایوار
- عبداللهی حسینی، سیدعلی، املا آری، دیکته خیر!، دی ۱۳۸۶، رشد آموزش ابتدایی
- علوی مقدم، سید بهنام، شیوه‌های ارزشیابی کتاب‌های فارسی تازه تالیف، اردیبهشت ۱۳۸۹
- علوی مقدم، علیزاده، سید بهنام، فاطمه صغری، آموزش املا، ۱۳۸۹، چاپ دوم، تهران، ابو عطا